

Tomasz Kowalik

POZNAĆ SERCEM I POKOCHAĆ O ADAMIE CZARNOWSKIM W 90. ROCZNICĘ URODZIN

– Na wakacje w Muszynie pierwszy raz pojechałem jako ośmiolatek w 1926 roku z siostrą, mamą i ojcem, który przyjaźnił się z muzyńskim nadleśniczym Michałem Witowskim. Beskidy są moje od dzieciństwa. W tych górach się wychowywałem; takie związki uczuciowe są bardzo trwałe, tym mocniejsze, że na cmentarzu w Muszynie jest grób mojej matki – opowiadał mi niedawno Adam Czarnowski, wybitny krajoznawca, fotografik, badacz, filokartysta i kolekcjoner pocztówek. W październiku 2008 roku obchodził w gronie przyjaciół i działaczy Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego swój wielki jubileusz – 90. urodziny. Była to zarazem okazja do przedstawienia wystawy fotograficznej *Moje krajobrazy* i wydanej z tej okazji książki *Poznawać sercem*. Wystawa obrazowała zaledwie częściowo ponad 50-letni dorobek fotografika – krajoznawcy, m.in. z Beskidu Sądeckiego, Wyspowego i Niskiego, Bieszczadów, Gorców. Wielu z utrwalo-nych na zdjęciach krajobrazów już nie da się odnaleźć tam, dokąd z aparatem zawędrował Adam Czarnowski. Ani tych, które opisał w reportażach turystycznych...

Muszyna i okolice to dla Adama Czarnowskiego niemal rodzinne strony. Góry miał na co dzień przed oczami, a chłopięca ochota do pokonywania samodzielnie przestrzeni, do poznawania okolic uzdrowiska, spełniała się w wędrowkach po łagodnych stokach, polach, łąkach, tajemniczych lasach. Nic zatem dziwnego, że kiedy dostał aparat fotograficzny, utrwalał krajobrazy, osobliwości bogatej przyrody, spotkania z ludźmi na jarmarkach. Wakacyjne przeżycia w Muszynie i okolicach, także za dawną granicą na Spiszu, opisywał w wypracowaniach szkolnych. Jako harcerz wędrował wzdłuż Dunajca ze swoją słynną 16. Warszawską Drużyną Harcerzy im. Zawiszy Czarnego, a po wojnie zajmował się szkoleniem nauczycieli w umiejętności prowadzenia wycieczek, także w Beskidach.

Opisy wędrowek znalazły się obok kilkudziesięciu fotografii reporterskich w książce Adama Czarnowskiego *Wędrowka przez Pogórze Karpackie i Beskidy* (1972 r.). I to wszystko – jak mówi – ma do dziś przed oczami. Spotkania z Beskidami stały się częścią jego życia osobistego, a z czasem przerodziły się w zawodowe dziennikarstwo.

Uroczystość uświetniła wystawa fotograficzna kilkudziesięciu pejzaży beskidzkich i zabytków dawnej Sądecczyzny. W jubileuszowej książeczce znalazły się także cztery z setek w dorobku jubilata artykułów krajoznawczych. Opisuje w nich muzyńskie okolice, leśniczówkę na Zazamczu, dawne Złockie i puszczańskie ostępy pod Jaworzyną. Dawne związki z Muszyną, wedle zasady „stara miłość nie rdzewieje”, Adam Czarnowski odnawia co pewien czas także na gościnnych łamach „Almanachu Muszyny”.



Adam Czarnowski pokazuje swoje fotografie (24 X 2008 w siedzibie ZG PTTK).
Fot. Elżbieta Matusiak-Gordon

Obchody jubileuszu stały się okazją do przypomnienia, że Adam Czarnowski został członkiem Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego w 1946 roku, a w roku 1951 przyłączył się do organizatorów wycieczek Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Pierwszy popularny odczyt krajoznawczy, ilustrowany własnymi fotografiami, zatytułowany *Nieznany Beskid Sądecki*, wygłosił w 1956 roku w Zarządzie Głównym PTTK w Warszawie przy ul. Senatorskiej. W tym samym miejscu po wielu latach odbierał gratulacje od prezesa Lecha Drożdżyńskiego i sekretarza generalnego Towarzystwa – Andrzeja Gordona, od prezesa Fotoklubu RP Stowarzyszenia Twórców – Mieczysława Cybulskiego, który wyróżnił Jubilata Złotym Medalem „Za zasługi dla Twórczości Fotograficznej”, od dyrektora Centrum Fotografii Krajoznawczej PTTK w Łodzi – Andrzeja Danowskiego, od Wiesława A. Wójcika – redaktora naczelnego rocznika „Wierchy”. Przez Janusza Sapę, redaktora naczelnego pisma „Poznaj swój kraj”, w którym Jubilat pracował kilkadziesiąt lat, został uhonorowany tytułem „Zdobywcy Korony Gór Polski”, czyli wszystkich najwyższych punktów w naszych górach. Było wiele podarunków okazjonalnych – litografia Walerego Eliasza *Widok z Krzyżnego w Tatrach* – od redakcji „Wierchów”, album *Przyroda Wielkopolski* – od Włodzimierza Łęckiego, na pamiątkę wspólnej działalności w Komisji Krajoznawczej PTTK, a także wiele wyrazów serdeczności od wszystkich zebranych z tej okazji.

W roku 1999 Towarzystwo ustanowiło Nagrodę Literacką im. Władysława Krygowskiego, za twórczość poświęconą górcom. W 2008 roku jej laureatem został Adam Czarnowski, z motywacją: „Za działalność publicystyczną i szczególne zasługi dla kultury polskiej na niwie piśmiennictwa krajoznawczego”. Laureat, wzruszony wyróżnieniem, wręczał gratulującym wspomniany tomik, dwudziesty w jego dorobku pisarskim. Ale zbiór *Poznawać sercem* to nie jest literatura wspomnieniowa, to zapis poznawanych krajobrazów, spostrzeżeń z reporterskich wędrówek czulego krajoznawcy, nauczyciela wędrowania nie tylko z mapą i przewodnikiem, ale przede wszystkim z przekonaniem o potrzebie pokazania tego samego innym, poprowadzenia ich tymi samymi – w górach i na nizinach – bezdrożami i szlakami.

– Jednym z moich najsilniejszych przeżyć – wspomina Adam Czarnowski – był widok doliny Dunajca i Popradu po lipcowej powodzi w 1934 roku. Zapamiętał na wiele lat to zjawisko przyrodnicze i klęskę żywiołową. Fotografie z tamtych dni do dziś przypominają i przerażają ogromem tragedii ludzi i zniszczeń przyrody. Dolinę Popradu powódź dotknęła także w roku 1958. Opisał ją i pokazał na zdjęciach w miesięczniku „Poznaj swój kraj” przed pięćdziesięciu laty, na początku pracy w tej redakcji.



Adam Czarnowski podpisuje swoją książkę w Ministerstwie Edukacji (październik 2008).
Fot. Elżbieta Matusiak-Gordon:

Autor niewielkiej książeczki i zbioru fotogramów przy okazji swego jubileuszu kolejny raz podarował nam obrazy krainy swego dzieciństwa i wieku dojrzałego. Tak jak dawniej popularyzuje Sądecczyznę w rozmaity sposób; kiedy ma się w dorobku kilka tysięcy zdjęć o tematyce sądeckiej, łatwiej jest to zrobić nie tylko od święta, lecz niemal codziennie. Adam Czarnowski turystą i krajoznawcą jest niemal „od zawsze”, z przekonania i nie tylko dla własnej przyjemności.

Notka biograficzna

Adam Czarnowski (ur. 1918) jest nestorem dziennikarstwa i polskiej fotografii krajoznawczej. W latach 1958–1979 pracował jako sekretarz redakcji i zastępca redaktora naczelnego miesięcznika „Poznaj swój kraj”. Ciągłe wiele publikuje w czasopismach krajoznawczych „Wierchy”, „Ziemia”, „Na Szlaku”, „Barbakan Warszawski”, „Gościnię”. W archiwum fotograficznym ma około 10 tysięcy fotografii czarno-białych i około 8 tysięcy diapozytywów kolorowych (w tym 40 zestawów tematycznych). W jego dorobku jest ponad 700 artykułów w 50 czasopismach, liczne opracowania z zakresu historii fotografii w służbie turystyki górskiej i krajoznawstwa oraz kolekcjonerstwa w tych dziedzinach. Napisał 14 książek, m.in. *Wędrowki przez Pogórze i Beskidy, Dolina Popradu, Poznać i pokochać kraj, Krajoznawstwo, Słynni krajoznawcy*. Ma na swoim koncie album fotograficzny *W Beskidzie Niskim* oraz cykle publikacji: *Dawniej w Beskidach, Tatry retro, Rozmowy z kolekcjonerami, Portrety kraju, Mazowieckie krajoznawstwo*.

Ostatnio opracował tomy *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego* oraz *Słynni krajoznawcy* (36 sylwetek osób i ich dorobek na przestrzeni XVIII–XX wieku). Opracował i wiele razy publikował wyniki własnych badań z zakresu kartofilii, oparte na jednej z większych w Polsce kolekcji widokówek krajoznawczych i turystycznych, a m.in. o najstarszych polskich widokówkach: *Dzieje pocztówki, Pocztówki PTK i PTTK, Dawne krajobrazy, wioski i miasta* oraz największy: *Tatry*. Swoje pocztówki przekazał do Biblioteki Narodowej w Warszawie (zbiór im. Adama Czarnowskiego). Ponadto zbiory własnych fotografii przekazał do Centrum Fotografii Krajoznawczej PTTK w Łodzi oraz do Muzeum Regionalnego w Muszynie.

Adam Czarnowski jest Członkiem Honorowym PTTK, Zasłużonym Instruktorem Krajoznawstwa, Honorowym Przewodnikiem Turystyki Górskiej, Honorowym Fotografem Krajoznawcą Polski, Honorowym Członkiem Warszawskiego Klubu Kolekcjonerów. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznaką Honorową PTTK, odznaczeniem Zasłużony Działacz Kultury, Zasłużony Działacz Turystyki i wieloma innymi.